

Advies & Training

**Eindrapportage Reflectiebijeenkomsten
Project Welbevinden Nieuwkomers V.O. Regio
Noord-Kennemerland**

In samenwerking met SWV VO NK

11-1-2021

WEBSITE

WWW.LOKAALNUL.NL

EMAIL INFO@LOKAALNUL.NL

BTW NL002420872B74

KVK 74497596

TELEFOONNUMMER +31 (0)636 29 18 93

LOKAAAL

Inhoud

Inleiding.....	3
De leerling in beeld hebben is nog niet vanzelfsprekend	4
Belangrijke basis- en andere gegevens ontbreken	5
Aanbevelingen.....	5
Specifieke vormen van kindermishandeling als meisjesbesnijdenis en huwelijksdwang	7
Aanbevelingen.....	8
Verwachtingen van school, beroep en de weg er naartoe	9
Aanbevelingen.....	9
Amv's extra kwetsbaar	10
Aanbevelingen.....	10
Hoe nu verder?.....	11

Inleiding

Dit verslag gaat over de opbrengst van reflectiebijeenkomsten, waar vijf casussen van jongeren uit de zogeheten taalklassen, gepositioneerd op verschillende vo scholen in Noord-Kennemerland, werden besproken. Uitgangspunt was om tijdens die bijeenkomsten enerzijds gebruik maken van de cross culturele aanpak van Lokaal 0, anderzijds de meerwaarde ervaren van een gezamenlijke bespreking met ervaren professionals uit het (nieuwkomers-) onderwijs en het sociaal domein. Doel was om samen een oplossingsperspectief voor de gepresenteerde casussen te schetsen. Even belangrijk was het doel om van deze casussen te leren en te komen tot concrete suggesties voor verbetering van preventie en zorg voor deze nieuwkomers-jongeren en vooral vanzelfsprekender samenwerking van alle betrokken organisaties.

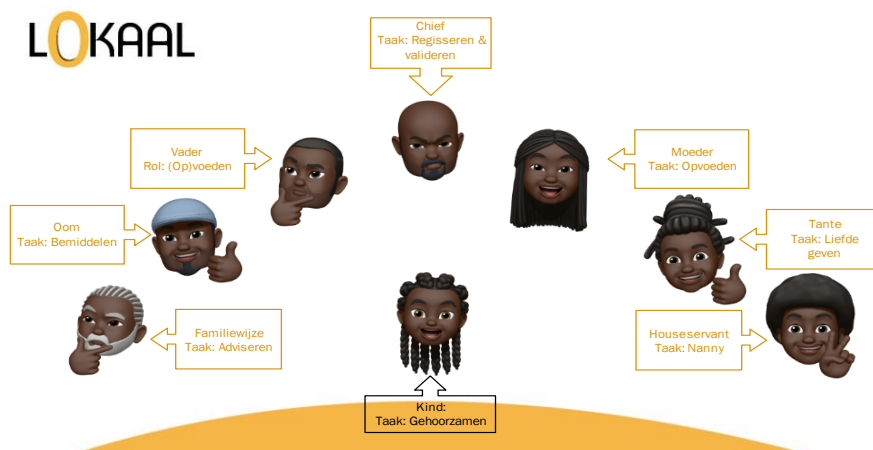
Gedwongen door corona werd de oorspronkelijk opzet van een 'conferentie', waar deze casusbesprekingen zouden plaatsvinden, aangepast. Casusbesprekingen vonden daarom nu grotendeels online plaats. Drie casussen zijn volledig volgens de door de projectgroep opgestelde route verlopen. Steeds met een tweeledige insteek: Een oplossing voor de jongere en een gezamenlijke reflectie. Bij een derde casus is i.v.m. tijdsdruk ervoor gekozen om, i.p.v. gezamenlijke reflectie, individueel terug te blikken met de betrokken professionals. Daarnaast was er, op verzoek van twee scholen, een face to face advisering/scholing op locatie. We hebben op basis van de besprekingen dit verslag verhalend geschreven. De vijf aangeleverde casussen vormen 'het geraamte'. Door het enthousiasme, de deskundigheid van een aantal betrokkenen, maar ook door de honger naar kennis leverden de besprekingen meer dan genoeg informatie op.

De leerling in beeld hebben is nog niet vanzelfsprekend

Om de achtergrond van een nieuwkomer in de taalklas te kennen, helpt het beeld van een ijsberg¹. Alles wat onder water is, wordt niet vanzelfsprekend zichtbaar². De casussen maakten duidelijk dat we deze jongeren vaak nog onvoldoende kennen. Ook al zitten ze al langer bij ons op school. Eén van de door ons bezochte scholen had dat inzicht al eerder gekregen toen zij vanwege corona veel huisbezoeken deden. Ervaren docenten, die meenden al veel van hun leerlingen te weten, waren verbaasd waren over de schamele huisvesting en leefomstandigheden van veel van hun leerlingen en de grote belemmeringen om thuis te kunnen leren, zeker via afstandsonderwijs.

Diezelfde school wees ook op het verschil met reguliere leerlingen, die afkomstig zijn van de basisschool of een andere Nederlandse school. Vanaf het moment van inschrijving, zijn door de jaren heen van de meeste leerlingen al veel gegevens bekend geworden. Zo ontstaat vanzelfsprekend een dossier, wat als het niet goed gaat op school, aangrijpingspunten voor een aanpak geeft.

Het vraagt, zo bleek ook uit de verschillende casussen, veel inspanning om vergelijkbaar met reguliere leerlingen, van nieuwkomers achtergronden en leefsituatie voldoende in beeld te krijgen. Die inspanning betekent ook 'met een andere bril' leren kijken naar de context van kind, ouder(s), verzorgers en (groot-) familie, oftewel 'hun village' in beeld te brengen. Dat lukt niet meteen bij een intake, maar vraagt een actieve pedagogische rol en basiskennis over opvoeden, opgroeien en onderwijs in andere landen en continenten. Basiskennis als bodem om persoonlijk contact met jongeren en de volwassenen die hen opvoeden en begeleiden te krijgen.

Voorbeeld van een village met de verschillende rollen van omringende volwassenen

¹ Deze casussen zijn geanonimiseerd besproken en waar schriftelijke uitwisseling noodzakelijk was zijn persoonlijke gegevens afgeschermd en/of eveneens geanonimiseerd.

² De bevindingen uit ons onderzoek tonen aan dat in veel gevallen "de vraag" niet de vraag is. De eerste stappen die we nemen is de vraag van de jongere herdefiniëren. Voor meer informatie over de werkwijze van Lokaal O en diensten verwijzen we u naar de documenten **Over Lokaal O** en **Village Mapping**.

Belangrijke basis- en andere gegevens ontbreken

Uit de analyses van de door Lokaal 0 opgepakte casussen, blijkt na huisbezoeken, van verschillende leerlingen op school weinig bekend te zijn van hun 'levensverhaal'. Bijvoorbeeld het precieze aantal jaren onderwijs in het herkomstland en in transitlanden, de vermoedelijke kwaliteit hiervan en het opleidingsniveau van de ouder(s). Van enkele leerlingen wordt bijvoorbeeld dan pas voor het eerst duidelijk dat ze maar enkele jaren basisonderwijs volgden.

Voor wat betreft het sociaal emotioneel welzijn blijken nare gebeurtenissen die deze leerlingen hebben meegemaakt, niet bekend bij de school. Zoals de deportatie van een jongen op jonge leeftijd, samen met zijn familie en alle andere bewoners van het dorp. En de mishandeling van een andere leerling onderweg naar Europa. Let wel er zijn volstrekt legitieme redenen dat deze gegevens niet al bij een intake gesignaleerd, laat staan geregistreerd werden, te veel om hier op te noemen. Maar omdat het om gebeurtenissen gaat die vermoedelijk nog steeds invloed hebben op het huidige gedrag van deze leerlingen roept dat de vraag op of en hoe we ondanks schijnbare belemmeringen, die toch zo vroeg mogelijk in beeld kunnen krijgen, hoe we deze gegevens registeren en wie er daarna toegang toe moeten hebben.

Aanbevelingen

1. Investeer in de vanzelfsprekendheid van een **uitgebreide intake**³ en blijf deze als waardevolle achtergrondinformatie verbeteren en vooral **aanvullen**. Ga daarbij uit van de onvolledigheid daarvan bij aanvang. Bijvoorbeeld omdat ouders niet begrijpen wat de noodzaak ervan is, de school nog niet vanzelfsprekend vertrouwen en vanwege allerlei begrijpelijke redenen onjuiste gegevens kunnen aanleveren. Zie daarom de **intake** vooral als **startpunt**.
2. Tijdens de digitale casusbesprekingen werd zichtbaar hoe belangrijk het samenwerken en uitwisselen van informatie is met (partner)organisaties als Nidos, Parlan, COA, en overige hulpverleners. Het is niet dat het aan deskundigheid ontbreekt, wel aan vanzelfsprekende **uitwisseling en samenwerking**. Elders in Nederland hebben **jeugdverpleegkundige en jeugdarts** soms een **belangrijke rol** om naast de lichamelijke gezondheid, ook de psychische gezondheid en ontwikkeling van de leerling in beeld te brengen. In de ogen van ouders zijn artsen en verpleegkundigen ook gelegitimeerd om wat dieper op persoonlijke achtergronden in te gaan. Zeker als uitgelegd wordt dat alle kinderen in Nederland door de 'schoolarts' gezien worden. Een belangrijke reden om dit te doen, is dat er bij deze leerlingen immers vaak sprake is van **gezondheidsachterstanden en specifieke risico's**. Bijvoorbeeld achterstanden in preventief onderzoek naar gewicht, gezichtsvermogen en gehoor. Maar ook het meegemaakt hebben van schokkende gebeurtenissen. Voorwaarde is wel dat **de gemeente de GGD hier voldoende voor financiert**.

³ In het kader van het vergoederde Toekomstplan Route Nieuwkomers Noord Kennemerland, is een intake beschreven onder andere gebaseerd op intakes die ook op andere nieuwkomerscholen gebruikt worden en gesprekken met experts. Daarin wordt het model van Lokaal0 meegenomen alsook de aanbevelingen uit deze casusbesprekingen.

LOKAAL

Khuluma isintu

Deze Zoeloe uitdrukking betekent letterlijk: “spreek de taal van mensen”. Het is een aansporing om, in omgang met mensen—in wat voor setting dan ook—moeite te doen begrip te kweken en hun ‘taal te spreken’. De uitdrukking heeft een diepere betekenis die niet volledig kan worden vertaald. Het spreekwoord heeft zowel een directe als indirecte betekenis en wordt in letterlijk en figuurlijk zin toegepast op uiteenlopende situaties. Het impliceert dat men praktische oplossingen en voorzieningen voordraagt die aan de behoeften (taal spreken) van individuen of een gemeenschap (mensen) voldoet. In deze context betekent het dat Lokaal O een betekenisvolle bijdrage levert aan het passend maken van voorzieningen—onderwijs en sociaal domein.

3. Een van de aanbevelingen uit deze casusbesprekingen is ook om **bovenschools samen te werken** om zo complexe problematiek te kunnen aanpakken en daar ook lering uit te trekken. Daarvoor zou voor een vastgelegde periode, een speciaal team samengesteld kunnen worden. Tijdelijk omdat het uiteindelijke doel moet zijn om, ook omdat er steeds nieuwkomers zullen blijven komen, de **reguliere zorgstructuur** binnen en rondom school **nieuwkomers-vriendelijk** te maken.
4. Om op school de (thuis) situatie van jongeren en hun geschiedenis te begrijpen kunnen **cultuurtolken, sleutelpersonen, maar zeker ook collega’s met een migranten- of vluchtelingenachtergrond** een belangrijke rol spelen. Docenten, die zelf een migranten- of vluchtelingenachtergrond hebben zijn waardevol, maar kunnen juist ook vanwege die achtergrond wel in loyaliteitsproblemen komen. Jongeren en ouders kunnen soms te veel beroep op hen doen, ook buiten schooltijd. Door de extra informatie die zij gaandeweg krijgen, bijvoorbeeld over een ‘onecht’ vluchtverhaal, over de gezinssamenstelling of over de onderwijsgeschiedenis ontstaan bij hem soms **loyaliteitsconflicten**. Dat vraagt op de scholen waar zij werken om gezamenlijke **afspraken hierover** en **extra ondersteuning**.
5. De gratis beschikbare **mentormethode Welkom op School**⁴ biedt, zelfs als er maar enkele lessen gebruikt worden, veel mogelijkheden om meer zicht te krijgen op de levensgeschiedenis en huidige leefwereld van de nieuwkomers.

⁴ [Downloads Welkom op School](#)

Reactie van docent/mentor

Het was sowieso fijn om samen te kunnen sparren/ nadenken over een leerling met tal van andere mensen vanuit verschillende disciplines. Een oplossing was moeilijk te vinden, maar iedereen deed zijn best om mee te denken en ook buiten de kaders te denken, iets waarvan ik denk dat dat noodzakelijk kan zijn voor onze leerlingen.

Het prettige in de samenwerking met Lokaal 0 was, dat jullie ook bij de leerling thuis zijn geweest en het beeld dat jullie daar kregen terugkoppelden en deelden. Dit kwam overeen met wat wij ook al dachten en dat is prettig.

De tip om te checken of de broers die worden genoemd ook daadwerkelijk biologische broers zijn, vond ik een eyeopener.

Specifieke vormen van kindermishandeling als meisjesbesnijdenis en huwelijksdwang

Voor nieuwkomers zijn de docenten van de taalklas vaak de enige autochtone Nederlanders met wie ze daadwerkelijk intensief contact hebben. Dat geldt overigens voor alle scholen met nieuwkomers. Enerzijds komt dat door een steeds meer gesegmenteerde samenleving. Anderzijds kan het bijvoorbeeld zijn omdat leerlingen ouders niet willen belasten en op school vragen stellen die zij thuis niet kunnen stellen. Als ouders deel van het probleem zijn is het extra logisch dat jongeren buiten de familie op zoek gaan naar hulp. Dat betekent dat **nieuwkomers, als het niet goed met ze gaat, docenten regelmatig als eersten in vertrouwen nemen**. Dat gebeurde hier bij een leerlinge die aangaf dat er sprake was van een gepland gearrangeerd huwelijk (huwelijksdwang) en daaraan voorafgaand gepland, vrouwelijk genitale verminking (vgv, of meisjesbesnijdenis). Bij een dusdanig ernstig signaal is een extra zorgvuldige werkwijze essentieel. Omdat nieuwkomers meer kans lopen slachtoffer te worden van dergelijke zogeheten **'schadelijke praktijken'** is in het algemeen extra alertheid belangrijk, Bijvoorbeeld door aandacht te geven aan relaties en seksualiteit en daar ook meisjesbesnijdenis en huwelijksdwang te bespreken. De hieronder genoemde stappen kunnen een leidraad zijn voor vergelijkbare ernstige situaties, bijvoorbeeld wanneer sprake is van verwaarlozing of andere vormen van kindermishandeling en culturele aspecten daarbij een rol spelen.

- In deze situatie is samen met Pharos⁵ een **inschatting** gemaakt van het **daadwerkelijk risico van vgv**. Dat werd hoog maar niet acuut ingeschat. Op basis van de door deze jongere gegeven heel gedetailleerde beschrijving werd ook het risico van uithuwelijking hoog maar niet acuut ingeschat.
- De meldcode kindermishandeling en bijbehorende protocollen, geven ook bij deze geplande 'schadelijke praktijken' alle houvast, maar in het belang van de veiligheid van de leerling en

⁵ Pharos expertisecentrum Gezondheidsverschillen heeft onder andere [factsheets](#) en ander toegankelijk (voorlichtings-)materiaal om bijvoorbeeld docenten direct op weg te kunnen helpen. Ook kun je er persoonlijk advies vragen.

LOKAAAL

om op iets langere termijn de communicatie met ouders te vergemakkelijken is daarnaast het inschakelen van een **cultuurtolk, of een sleutelpersoon** belangrijk. Daarmee kan, zonder codes en protocollen los te laten, voorkomen worden dat een dergelijke situatie snel escaleert en voor de leerling alsnog onveiliger wordt. In deze situatie is op advies van Pharos, een daarvoor speciaal opgeleide **sleutelpersoon vgv**, afkomstig uit hetzelfde land als deze leerling ingeschakeld voor een eerste **gesprek op school, met leerling, Veilig Thuis en de (school-)coördinator van het ondersteuningsteam**.

Aanbevelingen

6. Geef cultuursensitief seksuele vorming, waar ook schadelijke praktijken ter sprake komen (zie bijvoorbeeld de lessen die in Welkom op School staan).
7. In taalklassen dient bij de interne zorgverleners en bij mentoren **basale kennis** te zijn van, dergelijke '**schadelijke praktijken**', die ingebed zijn in de cultuur van sommige (sub-)groepen leerlingen, ook dienen zij de **instanties** te kennen waar **advies** gevraagd kan worden en/of mee kan worden samengewerkt.
8. Landelijke protocollen van Veilig thuis of de Aanpak Huwelijksdwang, sluiten geenszins uit, dat **de (zorgverlener van) school een belangrijke rol heeft en blijft houden bij de hulpverlening**. Dat biedt ook extra bescherming voor de leerling, zowel psychologisch als feitelijk, omdat de leerling daarmee in beeld blijft.

Reactie ondersteuningscoördinator

'Voor ons was het zeker de geruststelling die wij hebben ervaren bij het delen van een voor ons ingewikkeld en zware casus

Andy heeft naar ons geluisterd en ons serieus genomen. Daarbij heeft hij ons bijzonder snel in contact gebracht met de juiste mensen. Zo hebben we, samen met hen, adequaat kunnen handelen.'

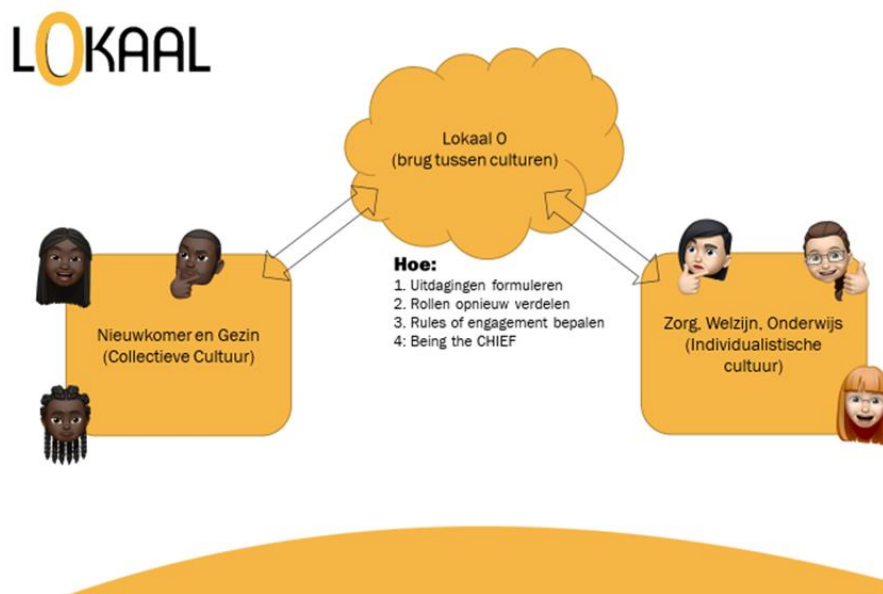
Verwachtingen van school, beroep en de weg er naartoe

Welk beeld hebben ouders en verzorgers van school en wat verwachten zij van de kansen op de arbeidsmarkt, hoe realistisch zijn die verwachtingen en wat weten scholen van het beeld dat leerlingen en ouders hebben?

Bij een van de jongeren bleek moeder, die haar alleen opvoedt, zelf niet te kunnen lezen. De jongere zelf, aangemeld omdat ze nauwelijks nog op school kwam, bleek tijdens huisbezoeken eveneens geen goed beeld te hebben van het traject na de taalklas. Van de weg naar haar gewenste beroep had ze ook geen enkele reële voorstelling. Dat wil niet zeggen dat de school zich niet ingespannen heeft om leerling en moeder en eventueel andere familieleden dat beeld wel te geven, maar blijktbaar is dat niet gelukt⁶.

Aanbevelingen

9. Vraag **ouders**, bij de intake en op andere momenten naar **hun eigen onderwijservaring** om zo een inschatting te maken in hoeverre ouders in staat zijn hun kind daadwerkelijk te ondersteunen bij het onderwijs.
10. Er is steeds betere, in eenvoudige of zelf 'eigen' taal geschreven, **informatie over onderwijs in Nederland**. Gebruik dat samen **met sleutelpersonen of cultuurtolken** om samen de 'vertaling' te maken⁷.

⁶ In 2019-2020 is gewerkt aan doorlopende 'routes' (leerlijnen) voor Nieuwkomers leerlingen in Taalklassen naar vervolgonderwijs (of arbeid). Eén van de resultaten zijn de Roadmaps. Deze Roadmaps maken de routes inzichtelijk en laten zien welke afspraken in de regio Noord Kennemerland zijn gemaakt voor de doorstroom. Voor meer informatie en de roadmaps klik [hier](#).

⁷ Dit is een voorbeeldje van bruikbaar materiaal over onderwijs in Nederland. Het maakt deel uit van een veel groter pakket. [Een schema over de overstap van de basisschool naar het middelbaar onderwijs en verder](#).

Amv's extra kwetsbaar

Umuntu Ngumntu Ngbantu

Dit Zoeloe gezegde betekent "ik ben omdat wij zijn" en moedigt aan tot een collectieve kijk, in plaats van een individuele.

Migratie betekent bijna altijd dat de 'wij' van thuis hier niet of maar beperkt zijn. Wel kan er nog volop contact en invloed zijn. Veel jongeren ervaren ook dat zij 'een opdracht' hebben naar de achterblijvers. Bij het oppakken van casussen impliceert het 'breder kijken' en 'onderzoeken' hoe de 'wij' er nu uitziet voor de nieuwkomer.

Maar ook een integrale benadering: het samenwerken met verschillende disciplines. En het koppelen van aanbod uit het netwerk (van de jongere) aan het aanbod van het professionele veld is belangrijk.

Minderjarige vluchtelingen die hier zonder ouders komen, de zogeheten Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen (amv's), ontberen juist het allerbelangrijkste wat, zeker een jonge vluchteling nodig heeft, namelijk nabije sociale steun van ouders en andere familieleden. School biedt amv's net als andere leerlingen wel structuur en een toekomstperspectief wat zeker helend kan zijn. Tegelijkertijd vraagt schoolgaan in een nieuw land in een nieuwe taal, met een volstrekt andere cultuur en onderwijssysteem, veel zelfstandigheid, motivatie en doorzettingsvermogen. Zeker als alleenstaande jongeren lang geen onderwijs meer volgden, jarenlang onderweg waren en/of weinig onderwijs hebben gehad, is dat een enorme uitdaging. Daarnaast is bekend dat deze jongeren in vergelijking met andere nieuwkomers vaak meer schokkende gebeurtenissen hebben meegemaakt. Zowel in het herkomstland als onderweg.

Dat blijkt ook te gelden voor de situatie van de alleenstaande jongeren in de gepresenteerde casussen. Uit de analyses van Lokaal 0 wordt duidelijk dat scholen dat niet alleen kunnen oplossen. Oplossingen moeten vooral gezocht worden in intensieve samenwerking met bijvoorbeeld de woonbegeleiders en Nidos. Tijdens de casusbesprekingen werd zichtbaar hoe waardevol uitwisseling van ervaringen en delen van elkaars expertise is!

Juist bij het bijna bereiken van de 18-jarige leeftijd, en daarna zou extra informele ondersteuning gewenst zijn. De uitdaging is hoe we samen met verschillende partijen juist deze jongeren en jongvolwassenen ondersteunen bij het in Nederland bouwen van een 'village' zonder de bindingen met hun al bestaande vaak internationale 'village' te verwaarlozen.

Aanbevelingen

11. Er bestaan in het land meerdere succesvolle projecten om deze jongeren en jongvolwassenen te ondersteunen. Van **buddy - en mentorprojecten** binnen en buiten de school, tot projecten als "**Mijn Tweede Familie**". Ex amv's worden gekoppeld aan gezinnen die hen een tweede huis bieden. Het lijkt zinvol om samen met Nidos te **inventariseren** of

dergelijke projecten al in de directe omgeving bestaan en/of er partijen zijn die **een dergelijk project willen op zouden willen starten**.

12. De kwaliteit van samenwerking van scholen met Nidos en de woonvoorzieningen varieert van plaats tot plaats. Goede samenwerking kan jongeren, hun ouders en verzorgers, maar ook de school veel opleveren. Ga samen na of de **wens en mogelijkheden er zijn voor betere samenwerking** en probeer daar de juiste vorm voor te vinden. Goede samenwerking begint bijvoorbeeld met het uitvoeren van de **intake op school samen met Nidos**.

Reactie amv-begeleider

'Mijn complimenten over jouw presentatie Andy! Je hebt heel duidelijk verwoord wat er speelt, hoe dit bekeken wordt vanuit de jongere en hoe wij/ het systeem ermee omgaan. Maar ook hoe wij beter om kunnen gaan met bepaalde situaties. Het doel om organisaties en instellingen samen te brengen is volgens mij geslaagd. Nu is het afwachten hoe dit uitgewerkt wordt in de praktijk.

Ik heb wat van je kunnen leren tijdens onze korte samenwerking, bedankt.'

Hoe nu verder?

Als we de hier beschreven aanbevelingen daadwerkelijk in de praktijk gaan toetsen en uitvoeren, is er veel werk aan de winkel. De grote betrokkenheid en ervaring van de aanwezige professionals biedt ons alle vertrouwen dat, als het om preventie en zorg gaat aan nieuwkomers-jongeren, er belangrijke stappen gemaakt kunnen worden.

Het vervolg van dit project